

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОНДА МАЪНАВИЯТ РОЛИНИНГ МУҲИМ ЖИҲАТЛАРИ

Хайдаров Абдор

Ижтимоий фанлар кафедраси доценти, ф.ф.н.

Тошкент Давлат транспорт университети

Шарифбаев Хусниёр Хайрулла ўғли

Тошкент Давлат транспорт университети

SSH-I гуруҳи талабаси

Аннотация: мақолада янги Ўзбекистоннинг шаклланиши ва ривожланишида маънавиятнинг муҳим рол ўйнаши ёшлар тарбияси, миллий ўзига хослик, ижтимоий бирдамлик, таълимни ривожлантириш, барқарор ривожланиш каби муҳим жиҳатларда кўриб чиқилади.

Калит сўзлар: маънавият, глобализув, маънавий бой авлод, анъана, маънавий қадриятлар, ахлоқ, таълим-тарбия, миллий ўзига хослик, тарихий ворислик, барқарор ривожланиш.

Abstract: The article examines the important role of spirituality in the formation and development of the new Uzbekistan in such important aspects as the education of youth, national identity, social cohesion, development of education, sustainable development.

Keywords: spirituality, globalization, spiritually rich generation, tradition, spiritual values, ethics, education, national identity, historical heritage, sustainable development.

Маънавият янги Ўзбекистоннинг шаклланиши ва ривожланишида муҳим рол ўйнайди, ижтимоий ва шахсий ҳаётнинг барча жабҳаларига таъсир кўрсатади. Бу жиҳат нафақат миллий ўзига хосликни мустаҳкамлаш учун асос, балки ёшларни тарбиялаш ва мамлакат тараққиёти учун зарур бўлган барқарор қадрият йўналишларини яратишнинг муҳим элементи бўлиб хизмат қилади.. Жамиятнинг маънавий ривожини ҳар бир давлатнинг барқарорлиги ва фаровонлиги учун муҳим аҳамиятга эга. Янги Ўзбекистонда маънавиятни ривожлантириш, ахлоқий-руҳий қадриятларни тиклаш ва мустаҳкамлашда муҳим роль ўйнайдиган омиллардан бири бу — ёшларнинг маънавий тарбияси ва уларнинг

маънавий шахс сифатида шаклланишидир. Бугунги кунда мамлакатимизда янгича фикрлашга, янги уйғунлашувга, миллий кадриятларни мустаҳкамлашга қаратилган кенг кўламли ишларнинг олиб борилмоқда. Йўлга қўйилган янги ислохотлар, давлат тизимидаги ўзгаришлар, ёшларга бўлган диққат ва ғамхўрлик, барча соҳалардаги ўзгаришлар мамлакатдаги маънавий муҳитни янада ижобийлаштиришга ёрдам бермоқда. Янги Ўзбекистоннинг асосий тамойилларидан бири инсон ҳуқуқлари, эркинликлари ва кадр-қимматларига ҳурмат кўрсатишдир. Бу, ўз навбатида, маънавий ривожланишга ҳам ижобий таъсир кўрсатади. Айниқса, ёш авлоднинг маънавий тарбияси давлатимиз сиёсатининг устувор йўналишларидан биридир. Ёшларнинг таълими ва тарбияси орқали, уларга миллий ва умуминсоний кадриятлар, тинчлик, аҳиллик ва меҳр-шафқатни ўргатиш жуда муҳимдир. Маълумки, маънавият ҳар бир шахснинг ички оламида жуда катта аҳамиятга эга, ва бу, ўз навбатида, мамлакатнинг келажаги учун пойдевор ҳисобланади. Ушбу мақолада, маънавиятнинг янги Ўзбекистонда ёшлар тарбияси, миллий ўзига хослик, ижтимоий бирдамлик, таълимни ривожлантириш, барқарор ривожланиш каби муҳим жиҳатларини кўриб чиқамиз. Ўзбекистон тараққиётининг янги босқичидаги устувор йўналишлардан бири бу техник билимларни маънавий тамойиллар билан уйғунлаштирган авлодни тарбиялашдир. Мамлакатнинг барқарор тараққиёти учун маънавий бой авлодни тарбиялаш зарур.[1,13]. Мамлакат тараққиётининг янги босқичидаги устувор йўналишлардан бири бу нафақат техник жиҳатдан, балки маънавий жиҳатдан ҳам ривожланган авлодни тарбиялашдир. Анъаналарга ҳурмат, ҳалоллик, меҳнатеварлик ва адолатга асосланган ахлоқий тамойилларни шакллантириш муҳимдир. Глобаллашув шароитида маънавий ва маданий анъаналар орқали миллий ўзига хосликни сақлаш энг муҳим вазифалардан бирига айланмоқда. Ўзбекистон бой маданий меросга, жумладан, Абу Райҳон Беруний, Абу Али ибн Сино, Абу Наср Форобий, Алишер Навоий[2] каби Марказий Осиё мутафаккирларининг фалсафий-ахлоқий ғояларига эга. Бу мутафаккирлар таълимотига асосланган маънавий кадриятлар миллий ўзликни шакллантиришда муҳим рол ўйнайди. Шу нуқтаи назардан, маънавият ўтмиш ва келажак ўртасидаги боғлиқлик бўлиб хизмат қилади, миллатнинг ўзига хослигини сақлашга ёрдам беради. Тарихий ворислик ҳар қандай ижтимоий ривожланишнинг зарурий шarti бўлиб, усиз прогрессни тасаввур қилиш

мумкин эмас. Маънавий қадриятлар аҳолининг турли гуруҳлари ўртасида ижтимоий тотувлик ва ўзаро тушунишни мустаҳкамлашга, яъни ижтимоий бирдамликка ёрдам беради. Маънавий қадриятлар аҳолининг турли гуруҳлари ўртасида ижтимоий тотувлик ва ўзаро тушунишни мустаҳкамлашда муҳим рол ўйнайди. Ўзаро ҳурмат, бирдамлик ва қўллаб-қувватлаш ҳукмрон бўлган жамиятда барқарор ривожланиш мақсадларига еришиш осонроқ. Тадқиқотларга кўра, ўзаро ҳурмат, бирдамлик ва қўллаб-қувватлаш каби фазилатлар барқарор ва адолатли жамиятни яратишда муҳим рол ўйнайди[3,62-63].

Шундай қилиб, янги Ўзбекистонда маънавият анъанани янгилик билан, ахлоқни тараққиёт билан уйғунлаштирган замонавий жамият қуриладиган пойдевордир. Ўзаро ҳурмат, бирдамлик ва қўллаб-қувватлаш ҳукмрон бўлган жамиятда барқарор ривожланиш каби ижтимоий йўналтирилган мақсадларга йўналтиришга ёрдам беради. Ш.Мирзиёев таъкидлаганидек, маънавият иқтисодий ва ижтимоий ислохотларнинг асоси бўлиб, прагматик ва ахлоқий жиҳатларни мувозанатлашда ёрдам беради[5,9-12]. Шу туфайли Ўзбекистон тараққиёти нафақат қисқа муддатли иқтисодий манфаатларга, балки жамиятнинг узоқ муддатли фаровонлигига ҳам қаратилган. Зеро, бу билан жамият ҳаётининг туб қонуни бўлган ижтимоий адолат қарор топиши учун асосий шартлардан биридир [6].

XX аср охири - XXI бошларида қарор топган глобаллашув Ўзбекистон ёшлари учун ҳам қийинчиликлар, ҳам имкониятларни тақдим этмоқда. Маънавият, ўзига хослик ва маданий қадриятларни ривожлантириш учун қулай муҳит яратиш муҳимдир. Қуйида Янги Ўзбекистонда ёшлар маънавиятини юксалтиришнинг бир қатор соҳаларини кўрсатишга ҳаракат қиламиз. Биринчидан, таълим маънавиятни шакллантиришнинг асосидир. Нафақат замонавий илм-фан ва технологияларни, балки миллий қадриятлар, тарих, фалсафа ва ахлоқни ўрганадиган курсларни бирлаштириш муҳимдир. Бунинг учун таълим ҳамма босқичлари учун мувофиқлаштирилган ўқув дастурларини ишлаб чиқиш ва уларда Ўзбекистоннинг маданий мероси, анъанавий меъёр ва ахлоқий тамойиллар билан боғлиқ мавзуларни киритиш, танқидий фикрлашни шакллантириш, ёшларни маълумотни нафақат истеъмол қилиш, балки таҳлил қилиш ва тушунишга ўргатиш тақозо этилади. Таълим тизими нафақат академик билимларга, балки баркамол шахсни тарбиялашга ҳам ҳисса қўшиши керак. Иккинчидан, маданий ташаббуслар анъаналарни сақлаш ва

тарқатишда муҳим рол ўйнайди. Махсуслашган ёшлар марказларини яратиш даркор, ушбу марказлар мулоқот, ижодкорлик ва тажриба алмашиш жойига айланиши мумкин. Учинчидан, маданий тадбирлар - ўзбек маданияти ва санъатини оммалаштиришга қаратилган фестиваллар, кўргазмалар ва танловлар ўтказиш. Бу тадбирлар нафақат ўзликни мустаҳкамлайди, балки ёшларда миллий маданият билан фахрланиш туйғусини шакллантиришга ҳам ҳисса қўшади.

Тўртинчидан, ижтимоий лойиҳалар ва кўнгилли иштирокни рағбатлантириш. Ижтимоий лойиҳаларда иштирок этиш жамоатчилик ва масъулият ҳиссини шакллантиришга ёрдам беради. Кўнгиллилар (волонтерлик) фаолиятини тарғиб қилиш, масалан болалар, қариялар ва ногиронларга ёрдам беришга қаратилган дастурларни ташкил этиш. Бешинчидан, мулоқот ва тажриба алмашиш орқали ёшлар ва мутахассислар ўртасида мулоқот учун платформалар яратиш дунёқарашни кенгайтириш ва турли қарашларни шакллантиришга ёрдам беради. Олтинчидан, маънавий анъаналарни қўллаб-қувватлашда диний ва маънавий муассасалар фаолияти ҳамёшлар тарбиясида асосий рол ўйнаши мумкин. Шундай қилиб, янги Ўзбекистонда маънавият анъанани янгилик билан, ахлоқни тараққиёт билан уйғунлаштирган ҳолда замонавий жамият қуришда марказий рол ўйнайди. Бу миллий ўзига хосликни шакллантириш, ёшларни тарбиялаш ва мамлакатнинг барқарор ривожланиши учун шароит яратиш учун асос бўлиб хизмат қилади. Глобаллашув шароитида маънавий қадриятлар маданиятнинг ўзига хослигини сақлаш ва жамиятнинг уйғун ривожланишини таъминлашга имкон берадиган муҳим элементга айланмоқда. Ёшлар ўз маҳоратини ривожлантириши, маданий меросни асраб-авайлаш ва ижобий қадриятларни шакллантириши учун шароит яратиш муҳимдир. Фақатгина жамият, давлат ва таълим муассасаларининг биргаликдаги саъй-ҳаракатлари билан баркамол ва масъулиятли ёшларни тарбиялашда салмоқли натижаларга эришиш мумкин. Маънавий қадриятлар барқарор ривожланиш мақсадларига эришиш учун муҳим омил бўлиб хизмат қилади.

REFERENCES

1. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон тараққиёт стратегияси. Т.: "O'ZBEKISTON", 2022. Б.13.

2. Абу Наср Форобий. Фозил одамлар шахри. Т.: “Фан”, 1976. С.109-355, 419-459.

3. Тўланов Ж. Қадриятлар фалсафаси. Т.: «Ўзбекистон», 1998. Б.62-63.

4. Мухитдинова Ф.А., Агзамходжаева С.С. Идеи и учения к концепции духовно-нравственного воспитания подрастающего поколения в Узбекистане. Евразийский Союз Ученых.

<https://cyberleninka.ru/article/n/idei-i-ucheniya-k-kontseptsii-duhovno-nravstvennogo-vospitaniya-podrastayuschego-pokoleniya-v-uzbekistane>.

5. Қаранг: Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон тараққиёт стратегияси. Т.: “O‘ZBEKISTON”, 2022. Б.9-12.

6. Холбеков А.Ж., Матибоев Т.Б. Ижтимоий адолат ва демократия: барқарор тараққиёт йўлида. Т.: “Янги аср авлоди” нашриёти, 2004. 186 б.

10. Хайдаров, А. Х. (2022). Мультикультурализм замонавий жамиятда миллий маданиятлар трансформациясининг назарий-методологик асоси сифатида. Журнал социальных исследований, 5(2).

7. Аброр, Хайдаров. (2022). Глобаллашув ва янги мустақил давлатларнинг барқарор ривожланиши: назарий социологик таҳлил. ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ, (SI-1).

8. Abror, Xaydarov., & Shuhrat o‘g‘li, S. A. (2024). Globallashuv sharoitida yoshlar ijtimoiylashuvi va dunyoqarashi shakllanishida diniy omilning roli. zamonaviy dunyoning ijtimoiy manzarasi va jamiyat tuzilmalari transformatsiyasi.